

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

FACULTATEA DE DREPT

REZUMAT

AL TEZEI DE DOCTORAT

FUNDAMENTELE TEORETICE ALE POSESIEI

Îndrumător:

Prof. univ. dr. Valeriu Stoica

Candidat:

Sebastian Boțic

2023

Departate de a fi doar o instituție juridică, tema cercetării noastre a reprezentat una dintre cele mai vechi și constante preocupări ale umanității. Dorința de a avea lucruri, de a le ține doar pentru el, a apărut în inima omului cu mult înainte ca acesta să construiască narațiunile pe care, convins de adevărul și utilitatea lor, a reușit apoi să le sădească în sufletul semenilor săi. De aceea *juridicul*, apărut ulterior, a redat *a avea*-ul dreptului de proprietate, însă forma sa incoativă a scăpat mereu fixării sigure. Există așadar o idee premergătoare a posesiei care face posibilă și explică structura drepturilor de proprietate.

Teza noastră încearcă să urmărească această idee de la primele ei articulații în lumea dreptului. Metodologia de cercetare este *istoria intelectuală*, iar posesiei va fi urmărită în diferitele ei evoluții temporale, având grijă a revela particularitățile pe care le dezvoltă prin contactul ei cu sistemele și filosofii juridice care au înțeles-o și îmbrățișat-o.

Scopul tezei este să îndepărteze ceea ce s-a depus, în straturi succesive, ca particulă străină posesiei, ca adăugire nefirească. Presupoziția cu care am plecat la drum este deci aceea că figura posesiei în dreptul național nu este complet coerentă, că o mână de adaosuri chestionabile au ajuns să-i deturneze întrucâtva sensul. Caracterul lor alogen este dictat fie dintr-o neînțelegere a tradiției ei, fie din incompatibilitatea cu arhitectura sistemului de drept în care posesia viețuiește. Rolul cercetătorului trebuie așadar înțeles în logica unei hermeneutici a decoperțării, a dezvelirii filonului posesiei prin înlăturarea elementelor care o îndepărtează de vocația ei fundamentală. Doar astfel poate fi ea redată întreg dreptului nostru.

Din unghiul noutății, teza noastră propune într-adevăr o serie de amendamente. Însă acest lucru nu reprezintă altceva decât condiția firească de existență a unei cercetări doctorale. Dimpotrivă, pentru a diminua riscul ca întreaga construcție să stea sau să cadă împreună cu închiderea ei, concluzia trebuie să fie la paritate inovativă cu parcursul.

Or, peisajul teoretic autohton cuprinde deja câteva monografii exemplare asupra subiectului. Se impune acum o altă abordare, iar aceasta poate fi găsită atât felul drumului, cât și în jaloanele sale. Astfel, pentru prima dată, după știința noastră, istoria ideii de posesie va pleca de la vechii greci, iar nu de la romani. Va fi discutată posesia în legislația evului mediu timpuriu¹, dar va fi privită cu atenție și instituția precarității². Nu vor fi trecute sub tăcere nici contribuțiile aduse înțelegerii *animus*-ului din alte științe sociale, punând sub lupă unele tipare de acolo, precum modelul evoluționar *șoim-porumbel*. Vom acorda atenția cuvenită analizei punctuale a

---

¹ Secțiunea IV.3.

² Secțiunea IV.5.

posesiei în țările europene și vom încerca să privim dincolo de orizontul actual, decelând tendințele viitoare ce se desprind din *Proiectul pentru un cadru comun de referință* (DCFR).

Din unghiul structurii sale, teza noastră poate fi gândită ca o lucrare în patru părți. Primei îi corespund trei capitole care tratează sistemele juridice timpurii, a doua se întinde pe două capitole și conține sâmburii filosofiilor care vor colora posesia modernă, în timp ce a treia privește asupra peisajului juridic european contemporan pe parcursul a două capitole, iar ultima reprezintă propria noastră viziune, ce schițează unele coloraturi pe care posesia ar trebui să le exhibe în sistemul național.

Primul capitol al tezei se deschide cu chestionarea pretenției de originalitate la romani, propunând la schimb ipoteza apariției ei inițiale la vechii greci. Vom arăta astfel că însăși *Iliada* lui Homer debutează cu o dispută asupra posesiei, iar aceasta își va câștiga locul ei în viziunea generală asupra universului juridic antic, ajungând să fie înrudită cu ideea de dreptatea la Hesiod, și figurând lângă alte invenții realmente stupefiante ale grecilor, precum echilibrul și separația puterilor realizate prin acei gardieni ai legii, *nomophylakes*, sau prin *graphe paranomon*, o insolită procedură de verificare anterioară de legalitate. *In nuce*, chiar Aristotel edifică o teorie a posesiei demnă de remarcat, iar pentru creionarea cadrului general în care ea apare vom trata câteva puncte văzute ca importante în context, precum *Decretul lui Themistocles* sau *Legea monetară a lui Nicophon*.

Capitolul următor³ analizează posesia în cheia dreptului roman. Importanța latinilor pentru munca de fundamentare a posesiei este bineștiută, de aceea nu vom insista prea mult asupra subiectului. Însă se impun totuși punctate chestiunile care privesc cele trei forme clasice ale posesiei și modalitățile prin care se intra în posesie, se păstra sau se fana aceasta. De asemenea, protecția posesiei prin intermediul interdictelor este un punct crucial, întrucât va desena apoi⁴ liniile diferite de obținere a posesiei în legislațiile europene contemporane. Capitolul se încheie cu o discuție în jurul *animus*-ului, o primă tatonare a acestui fir ideatic cu care ne vom mai întâlni periodic⁵.

Soarta posesiei în Evul Mediu reprezintă subiectul capitolului consecutiv⁶. Deoarece continuitatea bizantină a presupus și o stabilitate structurală a posesiei, ne-am întors fața către dinamica din spațiul postimperial apusean, analizând posesia așa cum se citește ea în *lex barbarorum*. Astfel, am privit posesia longobardă ce irumpe din *Legea lui Liutprand, Codul lui*

---

³ Capitolul III conține 7 secțiuni.

⁴ În secțiunile VIII.6 și VIII.9.5.

⁵ Problema *animus*-ului este analizată în III.6.3, VII.4.2 și VIII.3.2.

⁶ Este vorba despre capitolul numit „IV. EVUL MEDIU”, care conține 5 secțiuni.

Grimoald și *Edictum Rothari*, pentru a putea înțelege mai bine adevărata revoluție care a însemnat redescoperirea textelor juriștilor antici. Capitolul se încheie cu o revigorantă descoperire ce constă în reliefarea unor aspecte ce aveau să schimbe pentru totdeauna felul în care înțelegem astăzi precaritatea.

Următoarele două capitole⁷ abordează principalele contribuții filosofice care au ajuns, imediat sau printr-un lung periplu, să definească astăzi posesia. Capitolul dedicat secolului al XVII-lea va analiza operele unor teoreticieni ai posesiei precum Grotius, Hobbes, Pufendorf și Locke. Perioada pe care aceștia o circumscriu este caracterizată de o subtilă, dar finalmente radicală, abandonare a tradiției dreptului roman, pentru că întrebarea adresată de către vechii latini posesiei, *cum funcționează ea*, este înlocuită acum de interogația *cum este ea posibilă?! Or, chestionarea fundamentelor însăși a posesiei, fie prin apelul la teoria contractului social, fie prin configurarea dreptului natural – cu sau fără apelul la filonul dreptului canonic – a reprezentat imboldul de care doctrina unor Savigny sau Jhering avea nevoie, îndrăzneala de a revizita locurile cunoscute, temeritatea de a chestiona resorturi demult dezvelite.*

Secolul al XVIII-lea desăvârșește trecerea de la rațiunea autorității la autoritatea rațiunii. Posesia devine acum obiectul febrilelor speculații filosofice care, de această dată, nu mai sunt atât de îngrijorate de ce o face posibilă, ci de modul ei de îngemănare cu reperele tari ale existenței. Pentru Hume, proprietatea, care nu este altceva decât o *posesie constantă*, securizată de legile societății, ajunge să fie văzută ca descendentă a afectelor. Fără ele, ignorând deci „sentimentele minții”, posesia este de nerecunoscut.

Este îndeajuns de familiar pasajul în care Kant afirmă că a fost deșteptat din somnul său dogmatic de către Hume. Este însă mai puțin știut faptul că ideea humeană pomenită anterior s-a transformat în *posesia inteligibilă* kantiană, ipostază antinomică față de posesia fizică, ambele servindu-se însă de o bază comună: *relația dintre oameni, cu privire la bunuri, în cadrul general al libertății*. Considerăm că meritul incontestabil pe care Kant pururea îl va păstra provine din clarificările irefutabile pe care le aduce ideii posesiunii, iar capitolul dedicat prolificului secol XVIII va încerca să depună mărturie pentru acestea.

Următorul capitol⁸ al tezei încheie prima jumătate a cercetării noastre și își propune să privească sinoptic trupul posesiei pe care contemporanitatea l-a moștenit. Întreaga ei tradiție juridico-filosofică intră acum în scenă sub forma încleștării Jhering – Savigny, iar în liniile clivajelor generate de teoriile celor doi se vor edifica cele trei mari modele de drept european: consensual

---

⁷ Capitolele V și VI, intitulate simplu „SECOLUL XVII” și „SECOLUL XVIII”.

⁸ Ne referim la capitolul denumit „VII. SISTEMATIZAREA POSESIEI”, care se desfășoară pe întinderea a 4 secțiuni.

francez, abstract german și *common law*-ul englez. Este locul în care vom deconstrui *animus possidendi*, văzut nedrept uneori de doctrină ca un monolit, arătând nuanțele vizibile între cele trei ipostaze ale sale: *domini*, *sibi habendi* și *excludendi*. Tot aici vom aminti despre influența științelor sociale conexe juridicului care aduc o serie de contribuții importante pentru înțelegerea elementului psihologic al posesiei.

Penultimul capitol al tezei⁹ coboară în stratul actual al posesiei europene, privind inițial în singular, atunci când unele deplieri ale ideii de posesie sunt observate în sistemele naționale ale țărilor europene, iar apoi în perspectivă unificatoare, de această dată discuția centrându-se asupra celebrului DCFR. Temele în jurul cărora se va coagula analiza privesc posesia în *natura* ei, în esență pendulanța între *possessio rei* și *possessio iuris*; în *structura* ei, care implică dialogul immanent a elementului material cu cel intelectual, iar aici vom vedea care sunt limitele *corpus*-ului în diferitele sisteme de drept și cum *animus*-ul devine loc al împreunării dintre intelectual și volitiv; în *funcțiile* ei; în *momentele definitorii* ale vieții sale, decelând astfel diferitele modalități prin care se dobândește și se pierde posesia în țările europene; finalmente, vom inventaria mijloacele ei de *protecție*, încercând să extragem coordonatele universale, în pofida specificul național.

Capitolul final¹⁰ al tezei, în mod firesc, aduce ideea posesorie în matca dreptului național. Slujiți de eșafodajul teoretic al parcursului anterior, considerăm că reevaluare punctuală a posesiei autohtone se impune cu necesitate. Propunerile noastre de modificare presupun, pe de o parte, o schimbare a opticii doctrinare. Ne vom întreba aici dacă posesia poate fi cu adevărat (și) o prerogativă a proprietății, iar pentru a ridica pe un sol stabil această interogație vom fi nevoiți să reflectăm asupra unor noțiuni precum „element de drept”, „apropriere” și „stăpânire”. Iar făcând acest lucru și constatând, nu fără o justificată anxietate, că forțăm sensibil limitele acceptanței doctrinare, vom ridica petulant întrebarea dacă rațiunea protecției posesiei nu este mai bine servită de acceptarea ipostazei sale de drept – un veritabil *ius possessionis*, ce nu se confundă cu *ius possidendi* – decât de apelul la posesia ca interes legitim.

Pe de altă parte, propunerile noastre privesc și amendarea unor norme juridice. Aplecându-ne asupra (im)posibilității transferului posesiei, vom aprecia că se impune regândit mecanismul dobândirii proprietății în sialul actelor translative încheiate cu un neproprietar sau ca urmare a posesiei de bună-credință. Concluziile noastre, corecte sau nu, credem că au totuși un merit. Iar acesta trebuie căutat în strădania de a reșeza posesia în arena disputei doctrinare.

---

⁹ Este vorba despre „VIII. POSESIA ÎN REGLEMENTĂRILE EUROPENE” ce cuprinde 9 secțiuni.

¹⁰ Punctul terminal al tezei este reprezentat de capitolul „IX. POSESIA ÎN DREPTUL NAȚIONAL”.